

Oplegnotitie

Bouwhistorische verkenning Villa “Richmond” Stationsweg 102 Ede

Opsteller: J. de Jong (beleidsadviseur Monumentenzorg)

Datum: 31 mei 2019

Inleiding

In verband met een voorgenomen herstel, restauratie en uitbreiding van de door brand beschadigde villa “Richmond” aan de Stationsweg 102 te Ede is in juni 2017 een bouwhistorische verkenning opgesteld door Bureau Monument en Cultuur.¹ Het doel van de bouwhistorische verkenning is om inzicht te krijgen in de (nog) aanwezige monumentwaarden, maar ook helder te krijgen waar door de brand monumentwaarden verloren zijn gegaan, en hoe daar in het vervolgtraject mogelijk mee omgegaan kan worden.²

De bouwhistorische verkenning is als bijlage toegevoegd bij het ontwerpbestemmingsplan ‘Ede, Stationsweg 102’, dat vanaf 2 mei 2018 tot en met 13 juni 2018 ter inzage heeft gelegen. Binnen de termijn van terinzagelegging is een vijftal zienswijzen op het ontwerpbestemmingsplan ingediend (vier tegen en één voor het plan). In één van de zienswijzen³ wordt door reclamant ingegaan op de cultuurhistorische waarde van de villa en bostuin. Door reclamant (oud bewoonster van het pand) is in het kader van het zienswijzenoverleg aangegeven dat de bouwhistorische verkenning van Bureau Monument en Cultuur onjuistheden bevat. Met reclamant is afgesproken dat het commentaar op de bouwhistorische verkenning als separate bijlage aan het bestemmingsplan ‘Ede, Stationsweg 102’ wordt toegevoegd.

Commentaar op de bouwhistorische verkenning villa “Richmond”, Stationsweg 102, Ede E-mail van mevrouw P.R.T. Van der Drift d.d. 24 augustus 2018

In opdracht van de eigenaar E. van Manen uitgevoerd! zegt deze verkenning in de inleiding (pag. 3) dat het zich concentreert op de mogelijkheden van restauratie van de villa na de brand in januari 2017. De in eerder bestemmingsplannen beschreven hoge cultuurhistorische waarde van de tuin wordt in deze verkenning ineens terzijde geschoven!! En tegelijkertijd laat de eigenaar deze verkenning beschrijven als zijnde een belangrijke onderlegger voor verdere uitwerking van het hele (‘herstel’)plan. Een gedegen tuin onderzoek mist. Bijzonder hierbij is dat er in deze verkenning geen onderzoek beschreven staat over de gevolgen van het langdurig natspuiten van de villa tijdens de brand, in combinatie met 7 graden vorst.

Eigenaar Van Manen heeft foto's ter beschikking gesteld die door dhr. Jonker moeten zijn doorgegeven. Want de foto's van de villa van vóór de brand in deze verkenning zijn door mijn zus Margriet v.d. Drift gemaakt (of haar man), in de periode dat de villa te koop kwam na overlijden van onze vader (Oogarts) J. van der Drift medio 2006. Wonderlijk is dat de heer Van Manen voor historische informatie nooit contact met mij heeft opgenomen, ondanks dat hij wist dat ik ernaast woon en de historie van de villa vanaf 1959 persoonlijk ken!

Vlak na zijn overkoop van fam. Jonker eind 2008 heb ik dhr. v. Manen gebeld en hem gezegd dat hij van mij medewerking kon verwachten mits zijn plan in goede harmonie is met de omgeving en in goed overleg met de burens. Nu staan er onjuistheden in de historische verkenning die voorkomen hadden kunnen worden. Maar het zou kunnen zijn dat deze historische verkenning eigenlijk een ander doel diende dan een werkelijke zo objectief mogelijke historische verkenning weer te geven.

Pag. 4: foto uit 1958 is niet een impressie naar het westen, maar juist vanuit het westen!

¹ Bureau Monument en Cultuur is een onderzoeks- en adviesbureau dat gespecialiseerd is in architectuur-, bouw- en cultuurhistorie. Het bureau werkt volgens de landelijke ‘Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek’. Het onderzoek is uitgevoerd door mevr. A.K. Hemmes. Als bouwhistoricus is mevr. A.K. Hemmes geregistreerd in het Kwaliteitsregister van de Bond van Nederlandse Bouwhistorici.

² Op 20 juli 2017 heeft de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit de bouwhistorische verkenning van Bureau Monument en Cultuur beoordeeld in het kader van vooroverleg. De commissie heeft haar waardering uitgesproken voor de bouwhistorische verkenning. Geconcludeerd werd dat de waardstelling en aanbevelingen naar de mening van de commissie een uitstekende basis vormen voor verdere uitwerking van plannen voor herstel van de villa.

³ P.R.T. van der Drift, Zwarte Laantje 1, 6711 NM Ede; C.P. van Wijland, Prins Bernhardlaan 2B, 6711 PC Ede; J. Kuipers, Prins Bernhardlaan 2, 6711 PC Ede en N.P. van den Hoven, Laan 1933 7, 6711 NX Ede, brief geregistreerd onder nummer 897322.

Pag. 5: Villabouw: de percelen betroffen (en Stationsweg 102 nog steeds) niet een diepte van 70m maar 100m en 40m breed.

De gegevens die ik in deze verkenning lees over de z.g. eerste steenlegging en wat daar op zou hebben gestaan kloppen niet met wat ik van mijn vader erover gehoord heb. Mijn vader vertelde dat er op die steen de naam van Ritmeester Blooys van Treslong stond (Ik weet niet of ik het juist schrijf). En dat aannemer v.d. Brink, die de verbouwing in 1959 voor hem deed, zei dat hij die steen zou overbrengen naar het museum oud Ede. Het is de vraag of de steen daar werkelijk naartoe is gebracht. Die steen moest verwijderd worden omdat op die plek een klein toiletblokje als aanbouw aan het huis nodig was voor patiëntengebruik tijdens praktijktijd.

Pag. 6: afbeelding 10: wordt het historische hek beschreven als modern. Het hek is in ieder geval van ver voor 1959!

Pag. 7: Omdat het huis enige tijd huisvesting bood aan de marechaussee en er in de achtertuin zware auto's doorreden ontstonden er zware rijgeulen. Dat beeld kan ik mij nog goed herinneren. In de tijd dat het huis door mijn ouders werd gekocht was de achtertuin behoorlijk open. Foto's kunnen daar nog van getuigen. De achtertuin van nr. 100 was inderdaad nog wél dicht bebost in 1959.

Zowel de voor als de achtertuin is door een historische tuinspecialist (Gerard Quint, Lienden) opnieuw aangelegd en in harmonie gebracht met de bouwstijl van de villa, nadat de praktijk verhuisde naar de Telefoonweg. En de hoeveelheid parkeerplaatsen, nodig voor praktijk, weer konden verdwijnen. Dat in de achtertuin een gemetselde trap zou zijn naar het lager gelegen gedeelte is gebaseerd op een veronderstelling. Die trap heb ik zelf gemaakt en is lós gestapeld! Ook lees ik dat er een soort mini doolhof zou zijn. Niet dus: Het was een strak aangelegde kruidentuin op basis van rechthoekige perken met klassieke buxus haagjes afgezet en schelpen paden ertussen. Doordat de eigenaar de tuin helaas zo totaal heeft laten verwilderen is de aangelegde structuur (bijna) onherkenbaar geworden.

Het hek dat de tuin afsluit naar het Zwarte laantje is niet aan de Zuidzijde, maar aan de Westzijde richting ondergaande zon. Dit hek is absoluut niet van recente datum, zoals in deze verkenning wordt beweerd, maar van ver voor 1959! En het bestaat uit hoofdzakelijk gesmede elementen! die met enkele bouten tot een geheel verbonden zijn.

Pag. 9: in de laatste alinea staat dat Stroomberg het pand in 1959 laat verbouwen. Dit is niet juist. Het is in 1959 door mijn ouders gekocht waarna het in dat jaar verbouwd werd om het geschikt te maken voor het voeren van een oogarts-praktijk. Ik herinner mij een bezichtiging toen de marechaussée er nog in zat die het van Stroomberg huurde. De aannemer was Van de Brink. En de architect Wim Lengkeek.

In 2008 is het pand door de erven Van der Drift verkocht aan Jonker. Daarvoor is flink van de vraagprijs afgehaald omdat we het erg leuk vonden dat het huis weer als een gezinswoning dienst zou gaan doen. Jonker had geen animo voor het erbij ter verkoop aangeboden Zwarte Laantje 1. Ik had Zwarte Laantje 1 in 2005 gekocht om het te verbouwen tot 2 appartementen, 1 voor mijn vader en de ander voor mijzelf. Het aanvankelijke idee was om de achtertuin van Stationsweg 102 erbij te trekken omdat mijn vader daar zijn moes- en vruchtuin had waar hij graag in werkte. Tegelijkertijd met aankoop van Zwarte Laantje 1 werd verkoop van Stationsweg 102 in gang gebracht. Mijn vader overleed echter plotsklaps medio 2006 waardoor de kaarten ineens heel anders kwamen te liggen.

Jonker heeft dus in 2008 Stationsweg 102 gekocht van de erven Van der Drift, En heeft zeer fanatiek (helaas) het hele huis van onder tot boven bijna geheel laten strippen! Een enorme hoeveelheid containers vol is zo afgevoerd geworden. Er is vervolgens een aanvang gemaakt met isolatie van de kap. De oorspronkelijke vliering is verdwenen evenals de hele zolderindeling waar o.a. 3 'meiden'-kamers waren. Vervolgens heeft Jonker het doorverkocht aan Van Manen binnen een half jaar na zijn aankoop.

Pag. 10: In de ruimte 1.4 heeft links achter in het verleden een identiek raam gezeten als links voor aan de zijkant.

Pag. 11: Zoals gezegd waren op zolder 3 'meiden'-kamers, een grote en een kleine bergzolder waarin op de grote zolder oorspronkelijk een bad/wasruimte voor de meiden was. In onze tiener jaren hebben wij van die bad/wasruimte een bar gemaakt waarbij de grote zolder dan gebruikt werd voor onze feestjes. Tijdens de restauratie en herstel van achterstallig onderhoud tussen 1998 en 2002 zijn in overleg met de gemeente, tussen de dakbalken in, diverse Velux-dakramen geplaatst. Enerzijds om aan voldoende dakpannen te komen om het nodige dak-herstel te kunnen, en anderzijds kon via de dakramen makkelijker de nodige goot-inspectie worden gedaan. Die ieder najaar vol met blad kwamen dat tot ongewenste lekkages leidde als ze niet tijdig werden schoongemaakt.

Pag. 12: foto 20 is van fam. vd Drift

Pag. 13: In alinea 2 staat geschreven dat door wit-schildering van de contrasterende decoraties het gevelbeeld aan levendigheid en detail heeft ingeboet. Er wordt hier dan even vergeten dat het gevelbeeld drastisch veranderde tussen 1923 en 1928, met de uitbreiding aan de rechter zijgevel. Het in stand houden van die oorspronkelijke contrasterende speklagen had het tot een onlogisch geworden druk geheel gemaakt. Daarom dus die witschildering.

In alinea 3 gesproken over het oorspronkelijke grondplan: enige gelijkenis in verhouding is te ontdekken met Stationsweg 110 (Ivernia).

Op de begane grond zouden de vensters aan de zuidzijde de enige nog zijn met houten rolluiken. Ze zitten(zaten) ook op de eerste verdieping aan de zuidzijde, en bovendien ook boven de openslaande deuren naar het balkon in ruimte 1.4.

In alinea 5 betreffende de isolatie tussen 1^e verdieping en zolder: bedenk dat de meidenkamers op zolder waren, die wil je qua geluid wel graag zo veel mogelijk gedempt hebben. Vanuit dat oogpunt is die isolatie niet zo wonderlijk meer. Het waren eerder dunne houtkrullen dan zoiets als zeegras.

Pag. 14: foto 22 is van fam. vd Drift

Pag. 15: 1^e alinea (einde) de oorspronkelijke vlieringzolder zat lager dan waar Jonker die aan heeft laten brengen.

2^e alinea: de garage heeft een smeerput.

3^e alinea: verbouwing 1923/1928: Cruijff had een enorme kluis in 't achterdeel van het huis die mijn vader er in 1959 uit heeft laten halen, naar zijn zeggen. Bij de omnummering van de Stationsweg heeft Cruijff een extra nr (104) tbv zijn bedrijf laten registreren. Om reden van het rechte trekken van de rechter zijgevel was het niet langer fraai om de in kleur contrasterende speklagen te handhaven.

Pag. 18: foto's 28,29 en 30 zijn van vóór de verkoop (familie Van der Drift)

Pag. 20: foto's 36,38 en 39 zijn van vóór de verkoop (familie Van der Drift)

Pag. 21: foto's 41 en 43 zijn van vóór de verkoop (familie Van der Drift)

Pag. 23: 1^e alinea: gevolgen van het brand blussen bij temperatuur van -7 graden komen hier niet aan bod! Nadat het huis zo open gebrand is en zo lang natgespoten is (+de daarna volgende regenbuien) bij die temperatuur doet (stenen)binnenmuren daarna makkelijk kapot vriezen. Zeker nadat er daarna geen enkele beschermende voorziening is getroffen!

2^e alinea: hieruit blijkt duidelijk dat deze bouwhistorische verkenning zich niet (serieus) heeft bezig gehouden met het feit dat de tuin sinds 1996 een even hoge cultuur historische status heeft toebedeeld gekregen als het huis. Vanaf de laatste alinea komt de tuin wel een beetje in beeld.

Pag. 24: enerzijds wordt de garage omschreven als een uitbouw die cultuurhistorisch en architectuurhistorisch waardevol is, en even later wordt die samen met de uitbouwen met plat dak als weinig toevoegend aan het beeld vd villa beschreven!

Bij opzet van het perceel mag het een extra vermelding krijgen dat dit perceel aan de Westzijde van de Stationsweg het enige is die nog geheel in oorspronkelijke staat is. De karakteristieke geaccidenteerde van het terrein zou zwaar en onevenredig worden aangetast door het bouwkolos dat er door de heer Van Manen gepland is.

Zoals ik al eerder beschreef klopt de constatering in deze verkenning niet dat het hek aan het Zwarte Laantje van recente datum zou zijn. Het is absoluut wél van historische waarde!

Wat de groenaanleg betreft: die is met uiterste zorg aangelegd juist om die weer kloppend te maken met de stichtingstijd van het huis. Toen het huis door mijn ouders in 1959 werd gekocht stonden in de achtertuin vooral veel vruchtenbomen. En er stond 1 monumentale boom méér in de achtertuin dan nu nog het geval is. Dit laatste geldt ook voor de voortuin. De voortuin kende aan de linker kant van de halvemaastruin ook zo'n enorme beuk, maar die is helaas door zwammen bezwaken.

Door ingrijpen van de eerder genoemde Hovenier Quint uit Lienden zijn overigens twee monumentale bomen in de achtertuin die het loodje dreigden te leggen behoeft gebleven.

Pag. 25: Het concluderend advies dat in alinea 1 gesteld wordt zou er in combinatie met de latere uitbreiding aan de rechter kant vd villa een ware villa kakelbont van maken. Alleen als de villa z'n oorspronkelijke slankheid weer terug zou krijgen kan van deze decoratie gesproken worden als een verrijking.

Over de kapconstructie is het wonderlijk te noemen dat deze op basis van een 'gebrek' aan constructieve of bouwtechnische bijzonderheden alleen maar als bouwhistorisch positief wordt gewaardeerd, waarna het geheel (de contour van het bouwvolume en het 'dakenlandschap') vervolgens daarentegen voor het gevelbeeld als hóóg wordt gewaardeerd.

Pag. 29: Beschrijving van de 'huidige' situatie- inventarisatie van de brandschade:

We zijn nu alweer ruim een jaar verder na de totstandkoming van deze inventarisatie!!! Waarin de natuur vrij spel heeft gehad door het enorm open liggende dak. Nog meer regen, sneeuw, bladeren (en het daarbij behorende rottingsproces) en vrieskou in combinatie met een nat Interieur. ZONDE dat dit huis in handen is gekomen van iemand die totaal geen belang stelde in dit monument, maar het uitsluitend als beleggingsobject kocht (en een beetje werkgelegenheid voor de toekomst) zoals hij mij zelf in 2008 heeft verteld toen ik hem daarnaar vroeg.

Pag. 36: in de laatste regel op deze pagina staat dat de loggia (links op de 1^e etage) in 2002 zou zijn dichtgezet. Ik weet niet wie dat heeft bedacht of gedacht, maar die loggia was al dicht ver voor 1959. Wel is het zo dat het beeld ervan is aangepast. De glaspartijen waren verschillend van karakter. Op oude foto's goed te zien. Daar is in 2002 eenvormigheid in gebracht naar voorbeeld van het oorspronkelijke windscherm dat er nog in zat.

Pag. 43: Betreffende geraadpleegde literatuur: in het boekje van Kees Lohuizen staat een mooi voorbeeld hoe historie ook gemáákt kan worden, en vervolgens in allerlei schrijfsels voor waarheid wordt (kan worden) aangenomen. Op pagina 100 staat dat de eerste steenlegging door dochtertje Dina Adriana in 1902 zou zijn gelegd. Van mijn vader hoorde ik dus dat stukje mondelinge historie dat op de steen die door de aannemer Van de Brink (1959 of begin 1960) uit de rechterzijgevel van de villa werd genomen het jaartal 1901 stond met de naam Ritmeester Blooys van Treslong. Hoe zit deze historie nu werkelijk in elkaar? Mij is bij onderzoek in de gemeente archieven even voor het jaar 2000 gebleken dat informatie die bij Stationsweg 102 hoorde in een map van het gesloopte huis Jacoba bleek te zitten....

'Leuk' is het ook om in het bovengenoemde boekje op pagina 101 te lezen dat in de tuin van Stationsweg 102-104 een woonhuis zou zijn gebouwd. En dat die bouw mogelijk zou zijn gemaakt op grond van de bestemmingsplannen 1924 en 1935. 'Toevallig' weet ik iets van de historie van deze omgeving, en het hier bedoelde huis staat achter Stationsweg 100. Ik kan mij nog goed herinneren hoe in 1964 ineens een stuk van het bos dat aan onze tuin grensde omgezaagd werd en daar een groot gat werd gegraven waarna een funderingsplaat gestort werd.

Betreffende de verantwoording beeldmateriaal kan gezegd worden dat de foto's van vóór de brand absoluut niet door dhr. v Manen zijn gemaakt. Hij was nog niet eens in beeld (helaas) als toekomstige eigenaar.

P.S. zeer waarschijnlijk is de villa door dhr. Jonker aan de heer Van Manen doorverkocht mét mooi gemaakte verhalen erbij van wat er allemaal met het pand (en de grond) zou kunnen en tegelijk daarbij het materiaal en de plannen/tekeningen en foto's die de erven Van der Drift aan de familie Jonker hadden gegeven doorgegeven aan dhr. v. Manen. Maar even waarschijnlijk niet daarbij verteld dat die plannen/tekeningen NIET alleen voor Stationsweg 102 tot stand waren gekomen, maar onderdeel waren van een omvangrijker plan. Waar nog sprake van was vóórdát dhr. Jonker alleen de villa in april 2008 kocht.

Hierbij sluit ik mijn commentaar op de bouwhistorische verkenning af, in de hoop dat het de gemeente een reëler beeld geeft van deze unieke plek. Dat het de gemeente materiaal in handen geeft om nog eens flink achter de oren te krabben vóórdát het huidige beschermende bestemmingsplan zo drastisch gewijzigd zou worden. Een wijziging die veel nadruk legt op behoud van het áánzien van de villa vanaf de Stationsweg omdat het zo'n hoge cultuurhistorische waarde is toegeschreven, maar het aanzien vanaf het Zwarte Laantje er voor inlevert terwijl die tuin een even hoge cultuurhistorische waarde is toegeschreven.

Een groene tuin met zo'n hoge cultuurhistorische waarde zó vol laten bouwen, terwijl de jongste zienswijzen door de heftige klimaatinvloeden juist roepen om vergroening (operatie steenbreek), lijkt mij inmiddels geen pas meer geven. En bekijk deze plek alstublieft in samenhang met Stationsweg 100. Waar in de loop der tijd uit noodzaak zo'n magazijnklont naast is moeten groeien. Er ligt hier een bijzondere kans om in samenspraak met de omwonenden te helpen corrigeren wat in de loop der tijd zo is scheef gegroeid, en om samen tot werkelijk iets moois te komen dat recht doet aan de toegeschreven hoge cultuurhistorische waarde van deze villa's mét hun tuinen.

**Commentaar op de bouwhistorische verkenning villa "Richmond", Stationsweg 102, Ede
E-mail van mevr. P.R.T. Van der Drift d.d. 30 oktober 2018**

Wat de tuin betreft: het belangrijkste punt waarom de tuin zo'n hoge cultuur historische waarde toegekend heeft gekregen had niet primair met de beplanting en/of inrichting te maken, maar met de nog oorspronkelijke royale verhouding groen t.o.v. de villa en wat nog steeds het geval is! Daarin is dit monument aan de westzijde van de Stationsweg uniek en heeft daarom een even hoge cultuurhistorische status toegekend gekregen als het huis zelf!